

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 9/1987-88 med anledning av ltm Ragnar Erlandssons m.fl. hemställningsmotion till landskapsstyrelsen om åstadkommande av en överenskommelse med Sverige om intagning av åländska studerande till yrkes-, fack- och högskolor i Sverige och om bestridande av kostnaderna härför med ordinarie medel.

Landstinget har den 23 mars 1988 inbegärt kulturutskottets yttrande över nämnda motion. Utskottet, som i ärendet hört utbildningschefen Börje Karlsson, utredningssekreteraren Cordi-Maj Öhman, yrkesvägledningsinspektören Casper Wrede, styrelsemedlemmen för Svenska Finlands Folkting Bjarne Björklund och medlemmen i Svenska Finlands Folktings utbildningsdelegation ltm Göte Sundberg får i anledning härav anföra följande.

I motionen sägs att allt fler åländska studerande väljer att studera i Sverige, eftersom det i riket är svårt att få undervisningslitteratur och t.o.m. tentamensprov på svenska, men att vissa restriktioner finns för inträde till skolorna där. Motionärerna efterlyser därför överenskommelser mellan Sverige och Åland om intagningen av åländska studerande till yrkes-, fack- och högskolorna i Sverige och att kostnaderna för studierna bestrids över landskapets ordinarie medel.

Kulturutskottet noterar motionärernas påstående att allt fler studerande väljer studier i Sverige och har därför önskat utröna i vilken omfattning åländska elever väljer Finland respektive Sverige som studieort. Någon statistik över inträdesansökningar till skolor utanför landskapet finns inte, varför utskottet har tagit del av statistiken över studiemedelsansökningar:

	<u>1978</u>	<u>1982</u>	<u>1987</u>
Högskola			
- Finland	73	116	144
- Sverige	69	80	130
Gymnasialstadiet			
- Finland	86	90	103
- Sverige	43	36	52

Begreppen högskola och gymnasialstadium skiljer sig åt i Finland och Sverige. Sedan år 1970 ersätter den svenska gymnasieskolan det tidigare gymnasiet, yrkes- och fackskolorna och består numera av 25 olika utbildningslinjer. Utbildningslinjerna är såväl teoretiska (3 år i regel) som yrkesinriktade (2 år). Också högskolorna är mer differentierade i Sverige, där högskolelinjer kan vara så korta som ett år.

Av statistiken ovan kan man utröna att det totala antalet studiemedelsansökningar ökat kraftigt under den senaste 20-års perioden och att förhållandet mellan de olika studieorterna i stort sett är detsamma. Även om högskole- och gymnasialstadietbegreppen varierar mellan länderna har ansökningarna i statistiken genom åren i stort sett hänförts till de båda grupperna enligt samma kriterier, varför utskottet drar slutsatsen att fördelningen mellan Sverige och Finland är ganska stabil.

Utskottet har också tagit del av intagningsprinciperna för åländska studerande vid skolor i Sverige;

Högskolan

Sedan år 1979 upprätthåller landskapsstyrelsen kontakter med de svenska utbildningsmyndigheterna gällande intagningen av åländska studerande vid högskolor. På senare år har dessa kontakter intensifierats. De diskussioner som förts har vid ett tillfälle protokollförts och protokollet är undertecknat av såväl universitetskanslern som lantrådet. Vid diskussionerna har man överenskommit om att åländska studerande skall särbehandlas i förhållande till t.ex. sökande från Svenskfinland, på så sätt att godkänt studentbetyg inte är en förutsättning för att den sökande skall betraktas som behörig, utan godkänt avgångsbetyg från gymnasiet är tillräckligt. Dessutom räknas inte vitsordet i finska in i medelvitsordet, och åländska studerande kan slutligen ansöka om företräde som beviljas av särskilda skäl. Som sådant särskilt skäl kan avsaknaden av motsvarande svenskspråkig utbildning i Finland betraktas. Ansökan och beviljande av företräde av särskilda skäl är dock sällsynta.

Från och med år 1991 kommer nya regler för antagning till svenska högskolor att gälla. Genom reformen kommer nordbor att antas på samma villkor som svenskar i stället för att som idag hänföras till den s.k. utlänningskvoten. Eftersom det med nuvarande system kan hända att en utbildningslinje har så få studieplatser att inte någon från utlänningskvoten bereds plats vid vissa intagningar kan också det nya systemet vara till fördel för ålänningarna.

Gymnasieskolan

Gymnasieskolan i Sverige upprätthålls av kommun eller landsting men intagningen till skolorna styrs av statliga regler, och svenska staten ersätter ca 50 procent av kostnaderna för utbildningen. År 1986 antogs en förordning enligt vilken till elev i gymnasieskolan i första hand skall antas fast bosatta (= kyrkobokförda) i Sverige och först i andra hand övriga studerande. Förordningen tillämpades första gången år 1987, men efter det att landskapsstyrelsen besökt den svenska utbildningsministern bortsåg intagningsmyndigheterna i praktiken under år 1987 från att åländska sökande inte var bosatta i Sverige. De nya reglerna för intagning av enbart i Sverige bosatta motiveras bl.a. av den interkommunala utjämningen av kostnaderna.

En arbetsgrupp bestående av representanter för landskapsstyrelsen och utbildningsdepartementet har under den gångna vintern arbetat på en framtida lösning av frågan om intagningen av åländska studerande. Arbetet har resulterat i en nyligen antagen temporär förordning enligt vilken ålänningar "skall likställas" med sökande bosatta i Sverige under förutsättning att ålänningen är bosatt på Åland, har svenska som modersmål samt att motsvarande utbildning saknas i Finland eller att undervisningen där bedrivs enbart eller delvis på finska.

Frågan om ersättande av kostnaderna för utbildningen är fortfarande föremål för förhandlingar. Utskottet noterar att kostnadsfrågan i ett fall, där en elev bosatt i Mariehamn studerade till florist i gymnasieskolan i Sverige, lösts på så sätt att Mariehamns stad ersatte kostnaderna till en så stor del som man hade ersatt ifall eleven studerat i motsvarande skola i riket, medan landskapet betalade överskjutande del. Enligt kulturutskottets mening bör ersättning också i framtiden utgå ur landskapets medel endast om motsvarande utbildning inte finns att tillgå i landskapet eller på svenska i riket. På sikt borde målet dock, enligt utskottet, vara att eleverna fritt får välja studieort i Norden även på gymnasialstadiet. Inom högskolorna finns av tradition ett stort såväl nordiskt som internationellt utbyte som av många uppfattas som berikande varför utskottet med tillfredsställelse konstaterat att ett steg i denna riktning tagits för gymnasialstadiet i och med elevutbytet mellan Ålands yrkesskola och Rodenskolan i Norrtälje. Kulturutskottet anser slutligen beträffande frågan om ersättningen av kostnaderna att landskapsstyrelsen i förhandlingarna bör överväga att utvidga det ömsesidiga elevutbytet på gymnasialstadiet.

Enligt utskottets mening har landskapsstyrelsen aktivt och målmedvetet arbetat för att förbättra ålänningarnas möjligheter att studera och utbilda sig i Sverige.

Utskottet noterar också att landskapsmyndigheterna inte har behörighet att ingå avtal med utländska stater, men att frågan säkerligen kan lösas i framtiden genom ensidiga förpliktelser från båda parter.

Beträffande den svenskspråkiga utbildningen i Finland konstaterar utskottet helt allmänt att en bidragande orsak till att t.ex. finskspråkiga läromedel i högre grad förekommer också i svenskspråkiga skolor är att tvåspråkigheten bland såväl svensktalande som finstalande i Finland, ökar. Problem med finskspråkig undervisning och litteratur tycks ålänningarna ha främst på högskolenivå inom medicin och juridik samt inom sjukvårdsutbildningen i Nyland. Även i den svenskspråkiga vårdutbildningen förekommer enstaka föreläsningar på finska, det förekommer också att vissa timlärare är finskspråkiga, och inom vissa utbildningar förefaller det som om man inte godkänner användningen av motsvarande rikssvenska litteratur, vartill det inte av naturliga skäl är möjligt att få praktik på svenska på studieorten. Några klagomål över svårigheter att få tentera på svenska har dock inte kommit till landskapsstyrelsens kännedom.

Inom Svenska Finlands Folkting har saken på åländskt initiativ diskuterats, och Folktingets ombudsman håller kontakt i dessa frågor med Yrkesutbildningsstyrelsen, som har budgeterat 800.000 mark för svenskspråkigt utbildningsmaterial. Efter det att de 64 svenskspråkiga böcker som just nu är under utarbetande godkänts, torde behovet av svenskspråkig undervisningslitteratur på gymnasialstadiet i stort sett vara tillgodosett. Utskottet noterar att problemet gällande översättning från finska till svenska inte är en fråga om pengar utan brist på översättare som besitter tillräcklig sakkunskap samt svårigheter att förnya utbildningsmaterialet i takt med snabba förändringar i yrkeslivet. Problemet med finskspråkiga inslag i den svenskspråkiga utbildningen har också uppmärksammats av landskapsstyrelsen, senast i februari 1988, då landskapsstyrelsen uppvaktade undervisningsministern Christoffer Taxell i ärendet.

Kulturutskottet konstaterar att självstyrelsemyndigheterna kontinuerligt följer med språkutvecklingen i riket och att landskapsstyrelsen särskilt granskar förutsättningarna för erhållande av utbildning på svenska i kombination med att landskapets representanter i Svenska Finlands Folkting aktivt stöder strävandena att bibehålla och utveckla den svenskspråkiga utbildningen. Utskottet anser därför inte att man i likhet med motionärerna får resignera, utan tvärtom bör landskapsstyrelsen fortsätta strävandena att förbättra åländska ungdomars möjlighet att såväl erhålla svenskspråkig utbildning i Finland som att studera i Sverige. Samman-

fattningsvis konstaterar utskottet att de i klämman föreslagna åtgärderna, såsom framgår av detta betänkande, redan vidtagits eller kommer att vidtas.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet härmed vördsamt föreslå

att Landstinget måtte förkasta hemställningsmotion nr 89/1987-88.

Mariehamn den 26 april

På kulturutskottets vägnar:

Barbro Sundback
ordförande

Susanne Eriksson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden Sundback, viceordföranden Nordberg samt ledamöterna Fagerholm, Lindeman och Öberg.